
Revitalizacija urbanih fokusa (o revitalizaciji i rekonstrukciji gradskih trgova u Slavonskom Brodu)

Author(s): Siniša TOMIĆ

Source: *Urbani Izziv*, No. 16/17, PRENOVA (oktober 1991 / October 1991), pp. 54-59

Published by: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/44180573>

Accessed: 11-10-2018 06:22 UTC

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>

This article is licensed under a Attribution 4.0 International (CC BY 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

JSTOR

Urbanistični inštitut Republike Slovenije is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Urbani Izziv*

Siniša TOMIĆ

Revitalizacija urbanih fokusa

(o revitalizaciji i rekonstrukciji gradskih trgova u Slavanskom Brodu)

"...Jedino što je danas apsolutno-to je promjena. Nema pravila, a sasvim sigurno nema ni bilo kakve izvjesnosti ni u kojoj umjetnosti. Postoji samo osjećanje čudesne slobode i neograničenih mogućnosti, koje treba istraživati, kao i osjećanje beskrajnih minulih godina sa njihovim povijesnim građevinama u kojima treba uživati..."

(Philip Johnson, arhitekt)

Nekakva čudna sudbina prati Slavonski Brod od njegovog postanka. Mnogo puta gradjen, rušen, spaljivan i bombardiran nikada nije imao sreću da bude dograđen, definiran. U grču vječite uloge Feniksa nije stigao izgraditi samosvojan izraz, tradiciju dostojnu njegovih stanovnika, graditelja i arhitekture koje su stvarali. Brod nikada nije bio opsjednut prošlim vjekovima niti inspiriran idejom da njegove građevine mogu osigurati neku vrstu besmrtnosti svojim graditeljima. Jednostavno, živio je, premda paradoksalno zvuči, u nekoj vrsti "privremenog" kontinuiteta. Pa ipak, u vjekovima, koji su iza nas, grad je nastajao prirodno uz reku Savu i proživljao svoje cikličke periode nadahnute izgradnje, ali i periode bezumnih razaranja. Ni nekoliko stotina godina "dodavanja dijelovima" (svojevrse revitalizacije) nije mu značajnije mijenjalo unutrašnju strukturu i logiku razvoja i tko zna od koga zadane koordinate razvoja njegove matrice, prepoznavane u stalnim mijenama.

Svijest o strateškom položaju grada na granici dvaju "svijetova" i njegova lagana evolucija učinila ga je životnim, naročito nakon izgradnje velikog festunga (Tvrđje) i franjevačkog samostana i crkve. Na sreću grada, u vrijeme pred završetak gradnje, Tvrđja građena po vaubanovskom principu praktično je postala nepotrebna. Promijenila se strategija i taktika, ratna tehnika, a i otomanski imperij nije više bio posebno snažan kao vjekovni protivnik. Zbog toga su ukinute dugogodišnje stroge zabrane gradnje čvrstih (zidanih) objekata na području današnje urbane jezgre, a grad gubi svoju nekadašnju

vojnu i stratešku važnost, te se pretvara u snažan trgovački i industrijski centar.

Taj trenutak značio je novo rođenje grada, uspostavljanje nove tradicije u urbanizmu kakvog danas poznamo. Oslobadja se ogromna energija i kapital neformiranog kapitalističkog sloja, te započinje grozničava graditeljska aktivnost. Tada lice mijenjaju vrijedni potezi današnjeg glavnog gradskog trga (Korza), Starčevićeve, Mesičeve i ul. Petra Krešimira, gradjeni u tada vladajućim eklektičkim stilovima (neorenesansa, neobarok, neoklasicizam...). Formiraju se današnje insule, skladno i s mjerom oblikuju se reprezentativna pročelja gradskih palača bogatih brodskih trgovaca. Ove novostvorene vrijednosti u prostornom i plastičkom smislu nastale krajem 19. vijeka dograđivane su i u prvj polovici 20. vijeka sve do početka II. svjetskog rata, kada ovaj grad ponovno proživljava po tko zna koji put sudbinski krug razaranja.

Ovaj put, kroz cijeli poslijeratni period, nakon ratnih razaranja brodana kao da su izgubili vjeru u obnovu svog grada, nijemi pred razrušenom nekadašnjom lepotom. Na jednom se izgubilo kaledioskopsko šarenilo brodskih fasada, eklektička dekorativnost zamjenjena je sumornim "obrijanim" fasadama, polurazrušenim gradskim blokovima. Uvijek je bilo više razloga za uklanjanje polurazrušenih objekata nego za njihovu obnovu. Brod ipak nije bio Varšava... Istovremeno, nekadašnja arhitektura postala je sinonim zaostalosti i "mračnih vremena".

Na scenu stupaju lokalni i ini "arhitekti" i arhitekti-radikalni modernisti sa svojim etičkim kodeksima po kojima je povijest efemerna i beznačajna, a naše doba jedinstveno, pa je stoga i nova arhitekturna morala biti neizostavno odvojena od prošlosti. Dok su vremena uvijek bila "ona stara, dobra" odluke o tome koje forme trebaju karakterizirati "vrli, novi svijet" bila je uvijek samo "njihova" i zbog tog oholog ubjedenja oni su punom parom projektirali svoje objekte kao da oni egzistiraju u nekom imaginarnom vizualnom vakuumu.

Svijest o potrebi, da se nešto konačno učini polako se počela bojažljivo pojavljivati - prije svega u djelovanju mlade generacije arhitekata i urbanista u gradu, sredinom osamdesetih godina. Njihovo insistiranje na resemantizaciji zaboravljenih kodova nekadašnje arhitekture, insistiranje na pitanjima urbane obnove, revitalizacije u najširem smislu tog pojma, palo je na plodno tlo shvaćanja, da sve planirane i maštane akcije ne znače ništa bez adekvatne novčane podrške gradskih komunalnih institucija uz uspostavljanje neophodnih rentnih mehanizma kao podloga za aktivnosti.

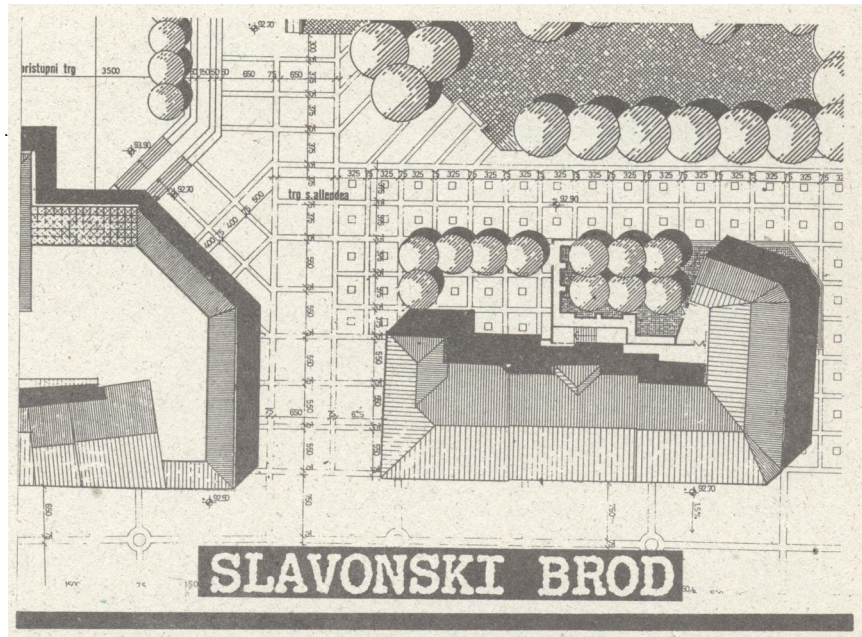
U kratkom periodu (1988-1991) napravljen je niz korisnih studija koji su detaljno problematizirali pitanje revitalizacije i rekonstrukcije povijesne jezgre, te na taj način potaknuli sveukupnu urbanu i duhovnu obnovu (*). Na temelju ovih studija izradjen je provedbeni urbanistički plan povijesne jezgre Slavanskog Broda (**), koji je uspostavio nove urbanističke i arhitektonske regule za interpolacije, rekonstrukcije, restauracije objekata u jezgri.

Posebno težak i svakako najzanimljiviji problem predstavljaju brodski trgovi, kao izuzetno važna i u tradicionalnom smislu korištena mjesta života grada-fokusi života i rada. Autor ovog napisa izradio je idejne i izvedbene projekte za četiri trga kojih je pristup prilagođen nivou važnosti u hijerarhiji fokusa jezgre.

Trg Ivane Brlić-Mažuranić (korzo)

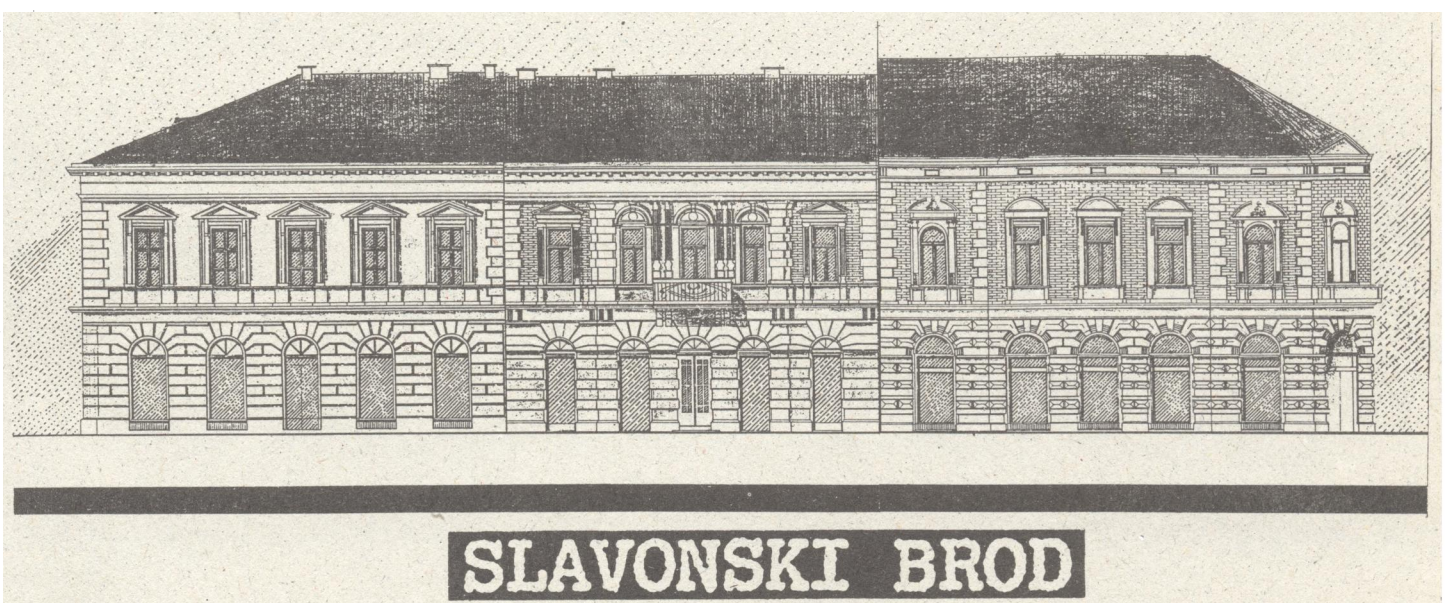
Tradicionalno mjesto okupljanja svih generacija brodana, izuzetno je slikovit dio grada, koji svojom južnom fasadom izlazi na savski kej i stvara izuzetan spoj arhitekture i prirode. Trg je longitudinalan, obrubljen eklektičkim palačama, koja su iz raznih razloga izgubile dio svog originalnog oblića, ali su zadržale i naglasile urbani habitus centra jezgre.

Projekt je tretirao problem u nekoliko nivoa: prvi-uspostavljanje veza sa fizičkom strukturom okolnih ulica, drugi-ulazak u zapuštena dvorišta, rekonstrukcija i sanacija istih uz uvođenje novih komercijalnih sadržaja, treći-stvaranje novih pešačkih koridora unutar blokova i aktiviranje istih za ugostiteljske i trgovačke sadržaje, te povezivanje sa susjednom blokovima, četvrto-rekonstrukcija krovista i konstruktivna sanacija objekata, peto-restauracija pročelja, šesto-izrada programa prenamjene postojećih poslovnih prostora sa detaljnom valorizacijom poželjnih aktivnosti i sadržaja, sedmo-uređenje partera trga, nova planimetrija i geometrija, uspostavljanje veza između starih i novih

objekata, njihovog ritma, osmo-osmišljavanje urbanog mobilijara, hortikulture i specijalnih rasvjetnih efekata.

Projekt revitalizacije ovog trga dao je prijedlog interpolacija novih poslovnih objekata. Realizacija se planira za 1994. godinu, kada grad slavi 750-godišnjicu postojanja.

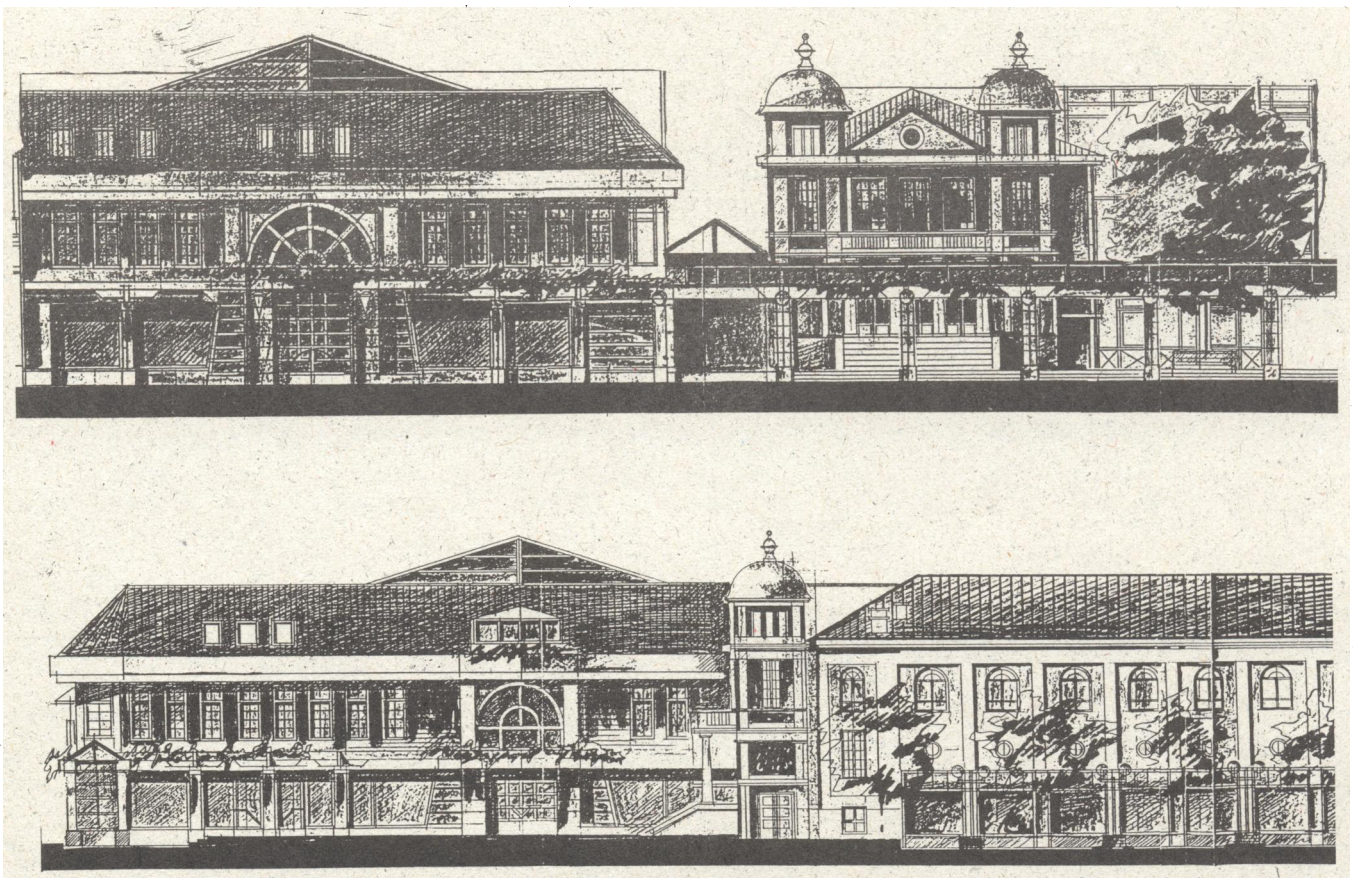

Trg ispred Hrvatskog doma

Predmetna lokacija predstavlja vrijednu urbanističku cjelinu unutar centralnog gradskog bloka A3. Na lokaciji se pored manje vrijednih prizemnica nalazi i zgrada "Hrvatskog doma" podignuta u stilu historicizma 1925. godine u spomen 1000. godišnjice Hrvatskog kraljevstva. Poslijeratnim dogradnjama i pregradnjama narušene su mu proporcije i izgled. Objekt "Šumarije" gradjen u suvremenom izrazu nije poštiavao naslijedene graditeljske pravce i pored susjednih "kocaka" znatno je devastirao okolni ambijent jezgre. Postojeće parterne površine trenutno su u lošem stanju, te ne omogućuju normalno pješačko komuniciranje na vrlo frekventnom spoju ulica P. Krešimira i M. Mesića. Uz to, trg je "okupiran" automobilima.

Osnovne smjernice za izgradnju date su Provedbenim urbanističkim planom revitalizacije gradske jezgre. Urbanističkim i arhitektonskim rješenjem uspostavljaju se novi građevinski pravci, nova hijerarhija prostora u smislu sadržaja i kvaliteta pješačkih površina, novi prometni pravci kao i konačno definiranje zelenih površina. Uvođenjem prometa u podzemnu etažu postiže se kvalitet u smislu oslobađanja ovog prostora kao mjesta događanja scenско-glazbenih i komercijalnih priredbi. Intervencijama na objektu "Hrvatskog doma" uspostavlja se cjelovitost pročelja, te se daje mogućnost interpoliranja sitnih uslužnih sadržaja.

FASADA - ISTOK

Trg ispred zgrade SDK

Ovaj trg nastao je izgradnjom stambeno-poslovnog objekta početkom 50-ih godina (arhitekt Hinko Bauer iz Zagreba), a na mjestu gdje je do početka rata egzistirala židovska sinagoga-izuzetno kvalitetna eklektička građevina (graditelji Henigsberg i Deutsch iz Zagreba) s kraja 19. vijeka.

Projektantsko rješenje bazira se na hipotetskom odčitavanju možda skrivenog Bauerovog razmišljanja o potrebi simboličkog naglašavanja postojanja nekadašnje sinagoge. Iz činjenice postojanja 7 nosećih stupova, projektant trga simbolički u nivou partera stvara lik menore-sedmokrakog svijećnjaka, inače prisutnog u židovskoj mitologiji. Na taj način naglašava se "genius loci", stvara se pretpostavka postojanja memorije grada za one koji znaju izčitavati ovakve poruke.

Trg Svetog Trojstva

Trg Sv. Trojstva lociran je neposredno uz istoimenu crkvu i veliki barokni franjevački samostan, te uz egzistiranje starog vatrogasnog doma građenog krajem 19. vijeka i objekta nekadašnjeg magistrata, predstavlja pravi "urbani" biser u gradskoj jezgri. Svojim južnim kri lom trg putem raskošnog parka izlazi na rijeku Savu.

Koncept rekonstrukcije preferira uspostavljanje korelacije između ova tri objekta novom obradom partera, postavljanjem kandelabera za rasvjetu (redizajnom nekadašnjeg brodskeg kandelabra), stvaranjem izrazito pješačke zone, uvođenjem vode kao ambientalno poželjenog elementa, restauracijom pročelja, i revitalizacijom Vatrogasnog doma uz uvođenje ugostiteljskih sadržaja visokog nivoa. Kvadratni koncept trga omogućava fleksibilno odvijanje scenskih, glazbenih, likovnih izložbi i manifestacija, te teži da postane "konkurencija" bučnom Korzu, ali u drugom, kontemplativnom smislu. Dugogodišnji projektantski rad na

temama revitalizacije i rekonstrukcije prostora u Slavonskom Brodu, nebrojena predavanja i animiranje građanstva tek sada polučuje prve značajne rezultate. Radovi drugih kolega rezultati su niza inteligentnih i više ili manje kvalitetnih radnji na percipiranju postojećeg ambijenta, odnosa masa objekata i praznih (na svu sreću poslije rata neizgrađenih) prostora i niza drugih detalja koji su bili potrebni za stvaranje urbanističkih i arhitektonskih scenarija revitalizacije urbane jezgre za koje su građani izuzetno zainteresirani. Onaj tko je shvatio složene momente kontinuiteta i posebnosti svakog zadanog prostora, onaj tko je "prihvatao" gotovo neuhvatljive niti urbane kompleksnosti i "genius loci" grada, može računati da će donijeti dobro ovom gradu. Oslobodjeni nekadašnje restriktivne dogmatizirane estetike moderne arhitekture, generacija mlađih urbanista i arhitekta eruditivno, ponegdje čak i romantično, ali prije svega žestoko intelektualno pristupa brojnim problemima revitalizacije brodske urbane jezgre sa nadom da će to biti zalog i izvor svih budućih brodske godina.

Siniša Tomić, dipl. inž. arh., Slavonski Brod

* Siniša Tomić: "Stanje i problemi historijske urbane jezgre Slavonskog Broda", 1986, Zavod za prostorno planiranje Sl. Brod.

- A. Bašić, Slavko Dakić, Fedor Kritovac, Kruno Leko, Slaven Letica, Ivan Rogić, Siniša Tomić: "Problemi revitalizacije stare gradske jezgre i kontaktnog područja u Sl. Brodu", Zavod za kulturu Hrvatske, Zagreb, 1988.

- Siniša Tomić: "Studija podobnosti graditeljske strukture s valorizacijom vlasničkih odnosa u urbanoj jezgri Sl., Broda", Zavod za prostorno planiranje, 1988.

- M. Puncer, V. Ambruž sa suradnicima, "Konzervatorska studija stare brodske jezgre", Regionalni Zavod za zaštitu spom. kulture, Osijek, 1988.

** Autori: Ivan Čizmek, Aleksandar Bašić, Siniša Tomić, I. Čizmek, Urbanistički institut Hrvatske - Zavod za prostorno planiranje, Slavonski Brod, 1989.

Naporom navkljub!

*Osjek, ravnokar obnovljena fasada v zaščitnem območju "Turda", zadeta iz kasarne
(foto: Darko Brdarič)*

*Osjek, obnovljena fasada zadeta z tankovsko granato
(foto: Darko Brdarič)*

(fotodokumentacija: Vjesnik)

*Petrinja, 7. 9. 1991
(foto: Lidija Japec)*

*Zagreb, Gornji grad, Ulica Tita Brezovačkog 6-8
(18. stoletje). Hiši sta bili last družine Štajduher
in krznarja Juraja Marčinka.
(foto: Ranko Marković)*

*Vukovar, Muzej po bombardiranju "Dvorec Eltz"
(foto: Jadran Mimić)*

